

ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ОБЛІГАЦІЙ ЯК ІНВЕСТИЦІЙНОГО ІНСТРУМЕНТА

Розглянуто обліково-економічний та правовий аспекти операцій з облігаціями на фондовому ринку в умовах сучасного нормативно-правового регулювання України.

Інвестиції – це майнові й інтелектуальні цінності у будь-якому вигляді, вкладені в об'єкти підприємницької й інших видів діяльності, завдяки чому створюється прибуток або досягається соціальний ефект. Причому результат не завжди обов'язковий, оскільки інвестиційна діяльність є ризиковою.

Інвестуватися можуть і цінні папери (в тому числі облігації), які стаття 177 Цивільного кодексу України 16.01.2003 р. N435-IV (далі – ЦКУ) відносять до об'єктів цивільних прав. Це значить, що цінні папери, як і інші речі, можна купувати, продавати, закладати, передавати на зберігання і т.д.

Правове регулювання цінних паперів (в т.ч. облігацій) встановлене главою 14 ЦКУ. Відносини, пов'язані з їх обігом, регламентуються Законом України “Про цінні папери та фондовий ринок” від 23.02.2006 р. N3480-IV (далі – Закон про ЦП), Законом України “Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні” від 30.10.1996 р. N448/96-ВР (далі – Закон про ринок ЦП), Законом України “Про іпотечні облігації” від 22.12.2005 р. N3273-IV (далі – Закон про іпотечні облігації).

Боргові цінні папери, якими також є і облігації, Закон про ЦП виділяє до окремої групи.

Боргові цінні папери згідно з підпунктом 2.5 статті 3 Закону про ЦП засвідчують відносини позички й передбачають зобов'язання емітента сплатити кошти в певний строк. Крім облігацій, до боргових ЦП ставляться також казначейські зобов'язання України, ощадні (депозитні) сертифікати й векселя.

На відміну від пайових, боргові цінні папери не надають права інвестору на управління емітентом або здійснення будь-якого іншого впливу на нього. Інвестор (їх власник) може лише розраховувати на одержання грошової суми після закінчення певного строку. Різниця між нею й сумою вкладених у придбання боргового цінного паперу коштів становить прибуток (дохід) інвестора. Виключенням є цільові облігації, погашення яких може здійснюватися товарами або послугами. Різниця між ціною товару на момент його одержання й сумою вкладених у придбання цільової облігації цінностей і є прибутком, одержаним від здійснення інвестиційної діяльності.

Згідно зі статтею 7 Закону про ЦП облігація – це цінний папір, який засвідчує внесення її власником грошей, визначає відносини позички між ним і емітентом, підтверджує зобов'язання емітента повернути власнику облігації її номінальну вартість у встановлений умовами розміщення строк і виплатити дохід. Облігації бувають іменними й на пред'явника, у бездокументарній формі.

Залежно від мети інвестування облігації діляться на процентні, цільові й дисконтні.

Умовами випуску процентних облігацій передбачається виплата доходу у вигляді відсотків, що нараховуються звичайно на номінальну вартість облігації. При деякому збігу обставин вони можуть продаватися за ціною вище або нижче номінальної вартості. У другому випадку інвестор отримує прибуток у вигляді різниці між сумою, отриманої при погашенні облігації, що складається з її номінальної вартості й відсотків, і сумою, витраченої на придбання цієї облігації.

Власнику цільової облігації емітент на виконання своїх зобов'язань надає певні товари або послуги, нерідко дефіцитні, наприклад, квартиру в престижному будинку.

Інвестори, що вкладають гроші в дисконтні облігації, розраховують на одержання доходу у вигляді різниці між їхньою номінальною вартістю, яка виплачується при погашенні, і сумою коштів, витрачених на придбання таких цінних паперів.

Умовами випуску облігацій може бути передбачений порядок їх дострокового погашення й розрахунку відсотків у цьому випадку. Звичайно така практика застосовується до процентних облігацій, тому що відсоток можна розрахувати відразу при їхньому розміщенні.

Щодо емітентів облігацій діляться на наступні підвиди:

- облігації підприємств;
- облігації місцевих позик;
- державні облігації України.

Юридичні особи є емітентами облігацій першого підвиду, у відношенні яких стаття 8 Закону про ЦП установлює ряд вимог:

- такі облігації можуть розміщатися підприємствами тільки після повної сплати статутного капіталу;
- кошти, отримані від розміщення таких облігацій, не можуть бути використані для формування або поповнення статутного капіталу їх емітента, а також для покриття його збитків від господарської діяльності;

– загальна сума розміщених підприємством облігацій не може перевищувати трикратного розміру

власного капіталу емітента або розміру забезпечення, що надається йому із цією метою третьою особою.

Випуск облігацій підприємств повинен бути зареєстрований ДКЦПФР.

Емітентом облігацій місцевих позик є орган, що прийняв рішення про їх розміщення (наприклад, місцева рада). Реєстрація випуску цих ЦБ також покладена на ДКЦПФР. Залежно від місця резидентства інвестора існують облігації внутрішньої й зовнішньої місцевої позики.

Державні облігації України також можуть бути внутрішньої й зовнішньої позики, а також цільовими облігаціями внутрішньої державної позики. Залежно від строку погашення вони діляться на короткострокові (зі строком погашення до одного року), середньострокові (від одного до п'яти років) і довгострокові (понад п'ять років).

Слід указати, що емісія державних облігацій не регулюється ДКЦПФР, оскільки є частиною бюджетного процесу, регламентованого Бюджетним кодексом України від 8 липня 2010 р. N2456-VI.

Висновки. На сучасному етапі розвитку фондового ринку України облігації є зручним та ефективним інструментом інвестування. Основна користь від володіння облігаціями для її власника полягає у правах, які він набуває. Зокрема, право на повернення коштів у майбутньому та право на отримання гарантованого доходу у вигляді фіксованої ставки відсотків, що передбачена умовами випуску.

Необхідно зазначити, що переваги отримує також суб'єкт господарювання-емітент облігації. Для нього облігації за умов сучасної фінансової кризи є реальною альтернативою кредитам банків, адже вони не мають завищеної відсоткової ставки та короткостроковий характер. Крім того, емісія облігацій не призводить до втрати контролю над управлінням підприємства у порівнянні з акціями, облігації можуть бути емітовані при відносно невисоких фінансових зобов'язаннях по відсотках, оскільки їх випуск забезпечується майном підприємства, і вони мають пріоритет при виплаті боргу у разі банкрутства підприємства та несуть у собі менший ризик для інвестора у порівнянні з іншими цінними паперами.

Зазначені переваги й пояснюють тенденції зростання частки операцій з облігаціями, які мали місце на фондовому ринку України у 2014 р.